

Asia: VN/23654/2021

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle arkistolain ja Kansallisarkistosta annetun lain muuttamisesta/Regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av arkivlagen och lagen om Riksarkivet

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksen luonnoksesta arkistolain ja Kansallisarkistosta annetun lain muuttamiseen.

Jyväskylän yliopisto pitää arkistolainsäädännön uudistamista kannatettavana. Voimassa oleva arkistolaki vuodelta 1994 on vanhentunut eikä muodosta johdonmukaista kokonaisuutta nykyisen tiedonhallintaa ja tietosuojaa koskevan lainsäädännön kanssa. Vanhentunut arkistolaki ei myöskään vastaa digitalisoituvan yhteiskunnan arkistotoimelle asettamiin haasteisiin eikä edistä jo nykyisellään arkistoihin sisältyvien laajojen sähköisten tietoaineistojen saatavuutta ja hyödynnettävyyttä.

Jyväskylän yliopisto kiinnittää huomiota lakiehdotuksen seuraaviin kohtiin.

Lakiesityksen 1 a § tuo esille lain perimmäisen tarkoituksen eli asiakirjallisen kulttuuriperinnön säilymisen ja saatavuuden varmistamisen. Tätä tarkoitusta tukee myös lain 9 § säädetty velvoite sellaisen arkistoinnin vastuuhenkilön nimeämisestä, jolla on riittävä asiantuntemus ja koulutus arkistotoimen tehtävistä. Esitys on kannatettava ja tukee arkistotoimen tehtävien asianmukaista huolehtimista.

Lakiesityksen 2 a §:ssä sekä 7.2 §:ssa määritellyt termit sekä arkistolain keskeiset käsitteet ovat toimivia ja perusteltuja ja edesauttavat johdonmukaisen kokonaisuuden muodostamista esimerkiksi tiedonhallintalaissa määriteltyjen käsitteiden kanssa. Käsitteiden määritelmät korostavat myös

vallalla olevaa asiakirjan elinkaariajattelua ja arkistoinnin roolia osana tiedonhallintaa sekä arkistoinnin edellytysten huomioon ottamista jo asiakirjojen alkuperäiskäyttötarkoituksen aikana.

Lakiesityksen 7 §:ssä veloitetaan arkistotoimijat huolehtimaan arkistoinnin ja arkistotoimen tehtävistä tietojen saatavuus, tietosuoja ja tietoturva huomioiden. Nykyisen arkistolain poistettavaksi ehdotettavassa 7.2 §:ssä arkistotoimen hoitamiseen sisältyviä veloituksia kuvataan yksityiskohtaisemmin. Yhtenä keskeisenä arkistotoimea velvoittavana tehtävänä on mainittu vaatimus, että arkistotoimea hoidetaan myös siten, (...) että asiakirjat palvelevat tutkimuksen tiedon lähteinä. Lakiesityksen 7.1 ja 7.3 §:ssa kuvattu arkistotoimen tehtävien hoitotapa on hyvin suppea, mutta on tästä huolimatta katsottu riittäväksi. Jyväskylän yliopisto kuitenkin katsoo, että selvyden vuoksi tutkimuksen tarpeet olisi lakiesityksen 7 §:ssä edelleen perusteltua huomioida, mainintana esimerkiksi siten, että arkistotoimijoiden on huolehdittava arkistoinnin ja arkistotoimen tehtävistä tietojen saatavuus, tietosuoja ja tietoturva sekä tutkimuksen tarpeet huomioiden.

Tuomalla esiin asiakirjojen merkitystä tutkimuksen lähteinä korostuisi tällöin lakiesityksen 1 a §:ssä esiin nostettu laintarkoitus vahvemmin.

Lakiesityksen 8.2 §:ssa mainittu ylläpidettävä kuvaus arkistotiloissa ja tietojärjestelmissä arkistoiduista asiakirjoista muodostaa lisäveloituksia arkistotoimijoille. Lain vaatimus kuvaukselta edellytettävästä asiasisällöstä jää lainperustelujen osalta epäselväksi suhteessa arkistotiloihin jo arkistoitujen fyysisten tietoaaineistojen luettelointien osalta. Samoin myös sähköisessä muodossa olevien asiakirjojen arkistointia koskevien suunnitelmien asiasisällön tarkistaminen ja täydentäminen edellyttää lisätyötä ja muutoksia. Tämän vuoksi on toivottavaa, että lain valmistelussa ja soveltamisen tueksi järjestetään asiaan kytkeytyviä työpajoja ja/tai koulutustilaisuuksia.

Lakiesityksen 8.3 §:ssä säädetty vaatimus arkistotoimijan Kansallisarkistolle annettavasta esityksestä arkistoitavista asiakirjoista ei muodosta yliopistoille uutta veloitetta nykytilanteeseen nähden. Kansallisarkiston päätösvalta arkistoitavista asiakirjoista tukee asiakirjallisen kulttuuriperinnön säilymistä ja on kannatettavaa ja välttämätöntä. Jyväskylän yliopiston näkemyksen mukaan on kuitenkin osin epäselvää, muuttaisiko uudistuva laki nykyistä toimintatapaa tutkimusaineistojen arvonmäärityksen suhteen, sillä nykytilassa asiakirjojen arvonmääritys perustuu tutkimuksen vastuullisen johtajan arvioon aineistojen merkittävydestä.

Korkeakouluille arvioiduissa vaikutuksissa on tuotu esille korkeakoulujen autonomista asemaa. Jyväskylän yliopisto arvioikin, että tiettyjen aineistotyyppien osalta (kuten tutkimusaineistot) Kansallisarkisto ei pysty ottamaan kantaa jokaiseen yksittäiseen aineistoon, vaan sen on tyydyttävä antamaan yleisiä suuntaviivoja 8.3 §:n sanamuodoista huolimatta. Tutkimuksellisten aineistojen arvonmäärityksissä paras asiantuntemus on yliopistoissa, mutta Kansallisarkistolta saatavat linjaukset ja kriteerit arvonmäärityksen kannalta haastavien aineistokokonaisuuksien osalta voivat kuitenkin olla hyödyksi.

Tietosuojasääntelyn ja arkistolainsäädännön yhteensovittamisen osalta lakiehdotuksen tavoitteeksi on määritelty arkistolain yhdenmukaisuuden varmistaminen tietosuojasääntelyn kanssa. Lakiehdotuksessa käytetään kansallista liikkumavaraa tarkennettaessa tietosuoja-asetuksen yleisen edun mukaisen arkistointitarkoituksen mukaista käsittelytapaa ja tarkoituksen laajuutta sekä tarkoituksen määrittelyä. Lakiehdotuksen tarkoituksena on, että arkistointitarkoituksen määrittäminen olisi yhdenmukaista ja käsittely tässä tarkoituksessa tapahtuisi yhdenmukaisin ja henkilötietojen suojan turvaavin perustein. Jyväskylän yliopiston näkemyksen mukaan ei ole kuitenkaan aivan ilmeistä, mitä tämä käytännössä tarkoittaa yliopistojen kannalta.

Lain perustelumuiotiossa on todettu, että ”arkistollisen arvon määrittäminen on myös yleisen edun mukaisen arkistointitarkoituksen arviointia, eikä tätä tehdä siten rekisterinpitäjien toimesta omin toimin vaan yhdessä Kansallisarkiston kanssa”.

Lakiesityksen 14.4 §:ssä säädetty mahdollisuus tarjoaa yliopistoille sopimusperusteisen siirtomahdollisuuden sähköisessä muodossa olevien arkistoitavien asiakirjojen siirtämiselle Kansallisarkiston keskitettyyn sähköiseen palveluun. Jyväskylän yliopisto pitää erittäin kannatettavana esitystä ja pyrkimystä koko julkishallinnon asiakirjojen saamisesta valtakunnallisesti keskitettyyn arkistointiin, yliopistojen arkistoitavat asiakirjat mukaan luettuna. Siirron jälkeen arkistotoimijan arkistointia koskevat vastuut ja velvollisuudet lakkaisivat, ja ne siirtyvät Kansallisarkistolle.

Samoin lähtökohta, jonka mukaan Kansallisarkisto vastaa siirrettyjen arkistoitujen tietoaineistojen antamisesta käyttöön tutkimukselle, on selkeä, edellyttäen, että aineistot ovat myös jatkossa avoimesti ja maksutta tutkijoiden käytössä ja pääsy henkilötietoja sisältävään ja/tai käyttörajoitettuihin aineistoihin on myös mahdollista. Jyväskylän yliopisto kuitenkin arvioi, että tutkimusaineistojen jatkokäsittelyn osalta pelkän katseluyhteyden tarjoaminen ei kuitenkaan todennäköisesti ole riittävä. Tämän vuoksi katsomme, että tutkimuksen tarpeet ja vaatimukset tulee huomioida aineistojen jatkokäsittelyn mahdollistamiseksi Kansallisarkiston sähköisen arkistoinnin palvelussa.

Havila Marjo
Jyväskylän yliopisto - Dekaanin Jari Ojala, lakimies Visa Hiltunen,
tietosuojavastaava Riikka Valkonen ja asianhallintavastaava Jani Hartonen